

lebrata debetne esse de patrono? Si capellanus principali ecclesiæ sit adscriptus, affirmative, præsertim ubi Breviarium diocesis recitare et missam ei conformem celebrare solet; secus, non. In dubio, quid faciendum sit dicat episcopus.

13° Alia restat difficultas solvenda, an scilicet, in capellis ad regulares non pertinentibus, festum patroni eodem ritu celebrandum sit ac in ecclesia parochiali, et an solemnitas debeat pariter in dominican occurrentem transferri? Sententia affirmans sola videtur sequenda, nisi aliquod festum gradus saltem æqualis et eidem capellæ proprium, celebrandum occurreret: nam 1° S. Rit. Cong. respondens, 17 aug. 1709, officium et missam *titularis* ecclesiæ parochialis non debere celebrari in capellis, supponit non ita esse de principali *patrono*; 2° festum patroni loci, v. g., provinciæ, oppidi vel pagi, ritu solemniter et die dominica, quoad solemnitatem, celebraretur: et, ex more apud nos recepto, patronus ecclesiæ parochialis est simul patronus loci; ergo, etc. Hoc videtur pariter intelligendum de octava, tum in officio recitando aut cantando, tum in missa celebranda.

14° Quæ præcedunt ad patronum proprie dictum restringenda sunt, et non extenduntur ad patronum secundarium: officium patroni secundarii, ritu duplicis majoris in Romano (*Rub. de occurrentia, Gavantu et Merati*, t. 3, p. 97 et 99), ritu solemniter majoris in Genomanensi, recitari debet ab omnibus et solis clericis ecclesiæ servitio vel beneficio adscriptis: ratio est quia patronus secundarius ordinarie non reputatur patronus loci; idcirco a clericis in territorio parochiæ degentibus, sed ecclesiæ non adscriptis, officium ejus regulariter non recitatur. Consulenda est tamen consuetudo locorum et præsertim voluntas ordinariorum.

CAPUT TERTIUM.

DE JEJUNIO.

Jejunium in sua generali significatione importat abstinentiam a cibo. Quadruplex distinguitur: spirituale, morale, naturale et ecclesiasticum.

Jejunium spirituale est abstinentia a vitis, juxta Prophetæ verba, Isai. LVIII, 6: *Nonne hoc est magis jejunium quod elegi? Dissolve colligationes impietatis.* Unde S. Aug. Tract. 17 in Joannis Evang. « Jejunium magnum » et generale est abstinere ab iniquitatibus et illicitis voluptatibus sæculi, quod est perfectum jejunium. »

Jejunium morale est continentia in cibi potusque sumptione juxta temperantiæ regulas; jejunium naturale est abstinentia ab omni prorsus cibo et potu, quale est jejunium ad susceptionem sanctæ Eucharistiæ requisitum; et jejunium ecclesiasticum est abstinentia a pluribus refectioibus certoque ciborum genere, juxta Ecclesiæ regulas. De illo solo hic agitur, et dicemus 1° de potestate Ecclesiæ jejunia præcipiendi; 2° de jejunii ab Ecclesia præceptis; 3° de conditionibus ad jejunandum requisitis; 4° de causis a jejunio excusantibus, et 5° de iis qui ratione jejunii et abstinentiæ peccant.

ARTICULUS PRIMUS.

DE POTESTATE ECCLESIE JEJUNIA PRÆCIPENDI.

Plures veteres hæretici non solum jejunia non negabant, sed falsis quibusdam momentis innixi, ea ultra modum multiplicabant vel rigidiora faciebant; recentiores vero, ut Lutherani et Calvinistæ fatentes jejunia in veteri Lege fuisse præscripta, negant Ecclesiam habere potestatem obligandi Christianos ad jejunandum: contra quos sit

PROPOSITIO.

Ecclesia habet potestatem obligandi Christianos ad jejunandum.

Probatur Scriptura sacra, praxi Ecclesiæ, testimoniis Patrum, et ratione.

1° *Scriptura sacra.* Multa reperiuntur jejunia in Veteri Testamento a Deo præscripta; sed insuper 1° Synagoga instituit jejunium in memoriam liberationis filiorum Israel a persecutione Aman, Esther, ix, 17; 2° Jonadab, filius Rechab, filiis et nepotibus suis prohibuit usum vini usque in sempiternum, Jerem. xxxv, 18, et Deus eos laudavit eo quod omnia mandata patris sui custodirent; 3° Apostoli, in concilio Jerusalem, omnibus præceperunt ut a suffocato et sanguine abstinerent: porro Ecclesia eandem saltem habet potestatem quam habuerunt Jonadab et Synagoga, eandem quam Apostoli exercuerunt ut legislatores: ergo.

2° *Praxi Ecclesiæ.* Ex antiquis canonibus, v. g., 69 eorum qui Apostolis tribuuntur, 19 concilii Gangrensis, anno 324 celebrati, aliisque pluribus apud Gratianum, 3° part., dist. 3, relatis, nec non ex toto Historiæ ecclesiasticæ decursu, constat Ecclesiam semper habuisse jejunia, ea commendasse, præcepisse et observari jussisse: Ecclesia autem talem exercere non potuit potestatem si eam a Christo non acceperit: ergo.

3° *Testimoniis Patrum.* Quicumque enim opera Patrum legerunt, negare non possunt eos jejunia ecclesiastica agnovisse, observasse et ab omnibus legitime non impeditis observanda docuisse: plures de jejunio expresse scripserunt, ut Tertullianus, l. de jejunio; vel sermones ad populum habuerunt, ut S. Basilius, S. Augustinus, S. Chrysostomus, etc.: ergo.

4° *Ratione.* Jejunium ab Ecclesia præcipi potest si sit bonum et ad fines bonos dirigi possit: atqui hoc utrumque verum est. 1° Jejunium est bonum in se et laudabile, ut ipse fatetur Calvinus, alioquin Deus illud non præce-

pisset in Veteri Testamento, Christus illud non commendasset in Novo, tum proprio exemplo, tum dicendo, v. g., Matth. vi, 16: *Cum jejunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes.... cum autem tu jejunas, unge caput tuum*, etc. 2° Ad fines bonos dirigi potest, nempe ad iram Dei placandam, ut fecerunt Ninivite, ut sæpe exhortantur Prophetæ, ad dæmones expellendos, juxta hæc Christi verba, Matth. xvii, 20: *Hoc autem genus non ejicitur nisi per orationem et jejunium*; ad se humiliandum, sicut David pœnitens, Ps. xxxiv, 13: *Humiliabam in jejunio animam meam*; ad concupiscentias refrenandas, carnem affligendo, etc.: ergo.

Objiciunt Protestantes et hodierni increduli: 1° Deum pluries manifestasse per Prophetas, v. g., per Jeremiam, xiv, 12, dicendo, *Cum jejunaverint, non exaudiam preces eorum*, jejunia sibi grata non esse; 2° verba Christi, Matth. xv, 11, dicentis: *Non quod intrat in os coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem*; 3° verba Pauli, 1 Cor. x, 25: *Omne quod in macello venit manducate, nihil interrogantes propter conscientiam*, 1 Tim iv, 1 et 3: *Spiritus... manifeste dicit quia in novissimis temporibus discedent quidam a fide, attendentes spiritibus erroris... prohibentium nubere, abstinere a cibis quos Deus creavit ad percipiendum cum gratiarum actione*, etc.

Respondetur autem ad primum, Deum non manifestare jejunia in genere sibi grata non esse, cum contrarium sæpe ostenderit, sed jejunia, preces, holocausta peccatorum impœnitentium sibi non placere; *ad secundum*, cibos ex natura sua animam non coinquinare, sed ubi sumuntur contra præceptum, violationem præcepti, coinquinare, ut patet exemplo Adæ et uxoris ejus; *ad tertium*, beatum Paulum loqui contra illos qui cæremonias Judaicas adhuc observare volebant, et prohibet nê fideles interrogarent an cibi in macello expositi essent lege Mosaica permisi vel idolis oblati, nec ne; *ad quartum*, Apostolum designare Marcionem, Tatianum aliosque hæreticos qui perpetuam inducere voluerunt abstinentiam, ad contem-

nenda et abominanda Creatoris opera. Quis bona fide hæc attendens non videt quam talia objecta sint absona et a vero sensu aliena?

ARTICULUS SECUNDUS.

DE JEJUNIIS AB ECCLESIA PRÆCEPTIS.

Jejunia ecclesiastica nunc usitata reducuntur ad Quadragesimam, Quatuor Tempora et Vigilias.

1° *Quadragesima*. *Calvinus* eam exhibet, *Inst.* l. 4, cap. 22, § 20, ut supersticiosam observationem; *Lutherani* et *Calvinistæ* ei subscribentes, jejunia sicut cælibatium sustulerunt, quia, ut ait *S. Aug.*, *venter et genitalia sibi vicina sunt.*

Ecclesia autem catholica docet jejunium Quadragesimale ab ipsis Apostolis institutum fuisse; in omnibus enim sæculis videmus illud observatum apud Græcos et apud Latinos: concilium Nicænum, can. 5, statuit ut concilium provinciale habeatur bis in anno, ante dies *Quadragesimæ*, et circa tempus autumnii; *Eusebius*, *Hist.* l. 5, cap. 23, ait ex traditione Apostolorum sancitum esse ut alio quam Resurrectionis die jejunia solvi non liceat; *S. Aug.*, *Serm.* 209, 5 in *Quadragesima*, dicit: « Hi sunt » quadragesima dies sacratissimi toto orbe terrarum, quos, » propinquante Pascha, universus mundus, quem Deus » in Christo reconciliat sibi, prædicanda devotione con- » celebrat. » Merito igitur concluditur hanc consuetudinem per quadragesima dies ante Pascha jejunandi, quam universa tenet *Ecclesia*, quæ nec conciliis fuit instituta, sed semper retenta est, non nisi auctoritate Apostolica traditam rectissime credi.

Hæc tamen *Quadragesima* non habenda est ut institutionis divinæ, siquidem nulla ejus fit mentio in Evangeliiis, nec in scriptis Apostolorum, nec ullibi nobis representatur ut de præcepto divino existens: est ergo institutionis Apostolicæ per traditionem ad nos transmissæ.

Duo a *Calvinianis* objiciuntur testimonia, unum *S. Irenæi* apud *Euseb.*, *Hist.* l. 5, cap. 24, dicentis: « Quidam

» existimant unico die sibi esse jejunandum, alii duobus, » alii pluribus; nonnulli etiam quadragesima horis diurnis » ac nocturnis computatis diem suum metiuntur; » alterum *Socratis*, narrantis in sua *Historia*, l. 5, cap. 22, Romanos tres hebdomadas continuas ante Pascha jejunare, exceptis sabbato et dominico die, etc.

Sed 1° *S. Irenæus* de varietate continuandi jejunium tantum loquitur, non vero de varietate dierum jejunii; quidam enim singulis diebus cœnabant, quidam biduo vel etiam triduo a quibuslibet cibis abstinebant; alii singulis diebus corpus refici posse arbitrabantur, sed dies suos ex quadragesima horis componebant, etc., ut satis innuunt hæc *Irenæi* verba, *diem suum metiuntur*. Ergo. 2° *Socrates*, *Novatiana* et *Ariana* hæresi infectus, nullam meretur fidem, cum Romanis detrahere volens, *S. August.*, *S. Leoni Magno* aliisque omnibus impudenter contradicat.

2° *Quatuor Tempora*. Contendunt etiam *Calvinistæ* jejunia Quatuor Temporum longe post Apostolorum ætatem pontificia auctoritate invecata fuisse: communis, e contra, catholicorum sententia est illorum originem ab Apostolis repetendam esse; *S. quippe Leo*, traditionum Apostolicarum accuratus investigator, ait, *Sermone* 92, de jejunio septimi mensis, id est, mensis septembris, quia annus Romanus a mense martio tunc incipiebat: « Quod » enim dudum et traditio decrevit, et consuetudo firma » vit, nec eruditio ignorat, nec pietas prætermittit... ut » jejunium quod nobis septimi mensis recursus indicit, » fide alacri per castigationem animi et corporis celebre- » mus... Ideo enim ipsa continentia observantia quatuor » est assignata temporibus, ut in idipsum totius anni red- » eunte decursu, cognoscereinus nos indesinenter purifi- » cationibus indigere, semperque esse nitendum, dum » hujus vitæ varietate jactamur, ut peccatum quod fragi- » litate carnis et cupiditatum pollutione contrahitur, je- » juniis atque elemosynis deleatur, »

Hic ergo iterum applicari potest regula a *S. Augustino* tradita et a nobis sæpe repetita: *Quod universa tenet Ec-*

clesia, nec conciliis fuit institutum, etc. Probabile tamen videtur jejunia Quatuor Temporum in Gallis non fuisse recepta ante octavum sæculum, et praxin eorum non fuisse ubique uniformem, nisi post Gregorium VII et Urbanum II, ac proinde in undecimo sæculo, ut probat *Thomassin*, parte 2, cap. 18.

In Veteri Testamento quædam instituta erant jejunia post captivitatem Babylonicam observata, ut patet ex his prophetæ Zachariæ verbis, VIII, 19 : *Hæc dicit Dominus exercituum : Jejunium quarti, et jejunium quinti, et jejunium septimi, et jejunium decimi erit domui Juda in gaudium, etc.* Sed non erant jejunia Quatuor Temporum, ut apud nos; bene vero observabantur in memoriam obsessionis urbis sub Nabuchodonosor, eversionis murorum, captivis et mortis Godoliæ, ut videtur in calendario Judæorum adhuc usitato inter eos.

3° *Vigiliæ*. Christus quandoque erat pernoctans in oratione Dei, Luc. VI, 12; *Media nocte Paulus et Silas orantes laudabant Deum, et autiebant eos qui erant in custodia*, Act. XVI, 25. Horum exemplo primi Christiani in pervigilio magnarum solemnitatium solebant ad sepulcra martyrum pernoctare, ut constat ex pluribus monumentis, v. g., ab *Ammiano Marcellino*, Hist. I, 28; a *Plinio juniore* apud *Tertull.*, Apol. c. 2; a *S. Hieronymo* vigilias et pernoctationes in basilicis martyrum adversus *Vigilantium* fortiter defendente. Ineunte quarto sæculo, concilium Eliberitanum, can. 25, prohibuit ne « feminae in » cœmeterio pervigilent, eo quod sæpe sub obtentu orationis scelera latenter committant. » Cum enim cœmeteria essent loca subterranea et obscura, facilis erat turpitudinum perpetratio : sapiens igitur statutum fuit ut feminae vigiliis in privatis suis oratoriis haberent.

Hujusmodi vigiliæ erant præparatio ad celebrationem solemnitatis disponens, et jejunium importabant : diu perseveraverunt, et non raro graves genuerunt abusus. Concilium Connacense, anno 1260 celebratum, pernoctationes in ecclesiis et cœmeteriis prohibuit, ob actiones turpes aut violentas, ob saltationes quæ in his locis sacris

sæpe fiebant. Hæc prohibitio renovata fuit a Clemente V, in concilio Viennensi, anno 1311, et a Clemente VIII, in concilio Aquileiensi, anno 1596, ob easdem rationes.

De medio autem sublatis vigiliis, excepta vigilia Nativitatis Domini, remanserunt jejunia in pervigilio quarundam solemnitatum. Vigiliæ sic conservatæ cum jejunio sunt vigilia Nativitatis Domini, vigilia Paschæ quæ est ultima dies Quadragesimæ, vigilia SS. Petri et Pauli, quæ in Gallis quoad jejunium tantum transfertur ad sabbatum ante dominicam solemnitatis dictorum SS. Apostolorum, ex decreto card. Caprara diei 21 junii 1804, apud *Romsée*, t. 5, p. 24 edit. 1838; vigilia Assumptionis et vigilia Omnium Sanctorum. In decreto hic citato reservatur etiam vigilia Pentecostes; sed jejunium hujus vigiliæ suppressum fuerat in provincia Turonensi, per mandatum commune diei 8 maii 1780.

Plurima olim erant alia jejunia, ut in Adventu, in Rogationibus, in festo S. Marci, in calendis januarii, in sabbato, Romæ, etc.; sed cum ubique obsoleverint, de illis nihil dicemus.

ARTICULUS TERTIUS.

DE MODO JEJUNANDI.

Certum est apud Catholicos jejunia supra recensita et conservata, sub peccato mortali per se obligare. Ita unanimiter doctores; et Alexander VII sequentem damnavit propositionem, anno 1666 : « Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, non peccat mortaliter, nisi ex contemptu vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult se subicere præcepto. »

Examinandum est igitur quid necessarium sit ut præceptum jejunii debite impleatur. Conditions requisitæ ad quatuor reduci possunt, scilicet 1° ad abstinentiam a carnibus, 2° ad abstinentiam ab ovis et lactiniis, 3° ad unicam refectionem, et 4° ad cœnulam ex indulgentia permissam.

1° *De abstinentia a carnibus.*

1° Seclusa controversia olim agitata, an scilicet abstinentia a carnibus sit pars jejunii principalior aut minus principalis, certum est apud omnes catholicos illam esse de præcepto et ad essentiam jejunii ecclesiastici pertinere; nunquam enim Ecclesia præcipit jejunium simpliciter, quin simul abstinentia a carnibus præcipiat, quamvis ab illa dispensare possit, ut infra dicemus.

Dicimus ad *essentiam jejunii ecclesiastici*, quia jejunium in unica refectione sistens, absque delectione ciborum concipi potest, et probabile est Judæos sic olim jejunasse. Minime vero inde concludi potest, ut volunt Protestantes, nullum ciborum delectum in jejunio admitendum esse; quia Ecclesia tam habet potestatem esum carniū prohibendi, quam unicam refectionem præcipiendi.

2° Nomine carniū die jejunii prohibitarum intelligendæ sunt, juxta *S. Th.* 2 2, q. 147, art. 8, et omnes doctores, *carnes animalium in terra nascentium et respirantium*, per oppositionem ad animalia in aquis nascentia et respirantia. Unde 1° omnia quadrupedia et bipedia, in terra viventia, aves per aerem volantes, et generatim ea animalia quæ in aquis respirare nequeunt prohibentur; 2° pisces e contra, et quæque animalia in terra communiter non viventia diebus jejunii permittuntur; 3° in dubio an animalia sint terrestria vel aquatilia, ex judicio peritorum in historia naturali, et maxime ex consuetudine pronuntiandum est: sic generaliter statutum est permitendas esse diebus jejunii limaces, testudines, ranas, locustas, conchas, quia hujusmodi animalia non habent sanguinem, aut habent sanguinem frigidum, et piscibus æquiparantur. Idem plures sentiunt de viperis, quæ similes sunt anguillis (idem dicendum est de colubris), de lutris, de castoribus, de fibris; idem communiter dicitur de ardeis (*hérons*), de gallinulis chloropis (*poules d'eau*), de martibus (*martres*), de muribus aquaticis (*rats d'eau*),

quia hæc animalia ex solis piscibus communiter vivunt. Non item de corvis mariuis, de anatibus feris (*canards sauvages*) et aliis similibus, inter quæ *S. Ligorius* computat generaliter aves, licet in aquis nutriantur, ut fulicæ, ac consequenter *les hérons et les poules d'eau*. Spectandus est igitur usus in unaquaque diocesi receptus. Apud nos ardeæ et gallinulæ aquaticæ eduntur, non vero anates feri. Jusculum et diversæ adipēs ex carnibus provenientes, ad carnes ex quibus exprimuntur revocandæ sunt.

3° Lex esum carniū certis diebus prohibens obligat sub peccato ex natura sua mortali: sic interpretantur omnes doctores et communis fidelium opinio. Dicimus *ex natura sua*, quia transgressio hujus legis, ex omnium sensu, materiæ levitatem patitur. Unde qui in parva quantitate de carnibus prohibitis manducaret, leviter tantum peccaret; quantitas autem ad constituendum peccatum mortale requisita, ex judicio viri prudentis determinanda est.

Coqui et coquæ carnes prohibitas diebus abstinentiæ ex justa ratione præparantes, non peccant juscula et condimenta degustando, quia sufficienter excusantur.

2° *De abstinentia ab ovis et lactiniis.*

1° Ova et lactinia olim fuisse prohibita in jejunio quadragesimali, tanquam ex animalibus prohibitis directe provenientia in dubium revocari non potest; *Tertullianus* enim aliique Patres narrant primos Christianos xerophagiis, id est cibus aridis et siccis, in Quadragesima vesci solitos esse. Hinc concil. Laodicenum, anno 364 celebratum, can. 50: « Non oportet, in Quadragesimæ quinta » feria ultimæ hebdomadæ jejunium dissolvi et totam » Quadragesimam inhonorari, sed per totos dies jejunare, » et escis abstinentiæ convenientibus, id est aridioribus, » uti. » Tempore *S. Gregorii Magni*, sacerdotes, diaconi et reliqui omnes jejunabant « ab omnibus quæ sementi- » nam carnis trahunt originem, a lacte videlicet, caseo et

» ovis ; » esus vero piscium eis permittebatur ut infirmitatis solatium et non ut luxuriæ incendium. Ita *S. Greg.* in decreto Gratiani, part. 1, dist. 4, can. 6. Hæc ovorum et lacticiniorum prohibitio, usu piscium concesso, viguit apud Græcos et Latinos a primis temporibus usque ad recentiora : multæ adhuc sunt regiones in quibus eorum usus ex sola episcoporum dispensatione fit licitus : in pluribus aliis usus invaluit ut absque dispensatione lacticinia sint licita et non ova, v. g., in diocesi Cenomanensi, in diocesis vicinis, et generatim in Galliis.

2° Catholici generaliter contendunt prohibitionem lacticiniorum et ovorum in jejunio quadragesimali esse jure communi sub peccato mortali, idque colligitur tum ex sententia doctorum qui in hoc sibi cum *S. Thoma* concordant, tum ex sequenti propositione ab Alexandro VII damnata : « Non est evidens quod consuetudo non comediendi ova et lacticinia in Quadragesima obliget : » tum ex natura materiæ quæ in se est gravis.

Diximus in jejunio quadragesimali, quia communiter docetur horum prohibitionem non existisse, saltem sub gravi, in jejniis Quatuor Temporum et Vigiliarum, nec a fortiori in aliis jejniis per annum, ubi servabantur.

3° In diocesis ubi quotannis episcopus a prohibitionem manducandi ova dispensare solet, si, ex inadvertentia, hanc dispensationem concedere negligeret, fideles ova manducantes juxta morem consuetum peccati mortalis accusare nollemus, tum quia dispensationem præsumere possent, tum quia consuetudo legi derogans sat firma videtur ut excuset a tanto, si non a toto.

Probabilius videtur *S. Ligorio*, l. 3, n. 1010 et aliis pluribus, panes bis coctos ex farina et ovis confectos (*biscuits et gâteaux*), etc., diebus quibus ova prohibentur edere, a peccato veniali non excusari, nisi saltem aliqualis causa accedat. Sunt verba *S. Ligorii*.

3° De unica refectione, de ejus hora, et de potu.

1° Multo probabilius est unicam refectionem ad essen-

tiam jejunii ut partem magis principalem pertinere, jejunium enim sine abstinentia ab ovis, carnibus et lacticinii concipitur, cum pluribus vero refectionibus concipi non potest : unde secunda relectio proprie dicta esset, juxta omnes, peccatum mortale. Parvæ autem comestiones etiam ciborum licitorum sunt peccata venialia, quæ ex repetitionibus in eodem die fierent peccatum grave, si in materiam notabilem coalescerent, ut patet ex hac propositione ab Alexandro VII anno 1666 damnata : « In die jejunii qui sæpius modicum quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium. »

2° Quamvis primi Christiani a vino diebus jejunii abstinerint, ut *S. Chrysostomus*, *S. Hieron.*, *S. Basilii* aliique Patres testantur, extra omne dubium est vinum licitum nunc esse, et a multis sæculis, si in refectione permissa sumatur; nam *vinum ita bibere permittitur, ut ebrietatem omnino fugiamus*, inquit *S. Greg. Magnus* in Decreto, part. 1, dist. 4, can. 6. Communius etiam docetur potum vini, extra comestionem, ad sedandam sitim vel ad digestionem juvandam, jejunium non frangere; nam « jejunium non solvitur nisi per ea quæ Ecclesia interdiceret intendit, » inquit *S. Th. 2 2*, q. 147, art. 6 ad 2. « Non intendit autem Ecclesia interdiceret potum, qui magis sumitur ad alterationem corporis et digestionem ciborum sumptorum, quam ad nutritionem, licet aliquo modo nutriat. » Hinc natum est axioma : *Liquidum non frangit jejunium*, quod bene intellectum nihil habet inordinatum. Sed dubium fit an vinum extra refectionem sumptum ad sedandam famem, præceptum jejunii lædat : multi affirmant, quia sic agens finem jejunii frustrat ; alii vero multi negant, quia statutum legis positivæ non attendit intentionem observantis, sed ipsum actum, et finis præcepti non cadit sub præcepto. Posterior hæc sententia a multis tenetur et probabilior videtur *S. Ligorio*, l. 3, n. 1022; prior tamen est probabilis et tutior.

3° Quod de vino dicitur, pari ratione dicendum est de

aliis liquoribus qui per modum potus sumuntur, v. g., de cerevisia, de succo malorum, pirorum, de aqua saccharo mixta (*de la bière, du cidre de pommes ou de poires, de l'eau sucrée*). Saccharum per se ad potum certe non pertinet, sed multa aqua immixtum rationem potus acquirit, vel potius naturam aquæ non mutat: a fortiori nec partes ex hordeo depromptæ in cervisia. Ita communissime auctores. Idem est adhuc de *caffeo*. Hoc timorati apud nos non sibi permittunt extra necessitatem, aut saltem nisi notabilem habeant causam.

4° Major est difficultas de *chocolate*. Plurimi negant illud frangere jejunium, modo usus illius fiat ut in Mexico, id est parva quantitas *chocolati* cum multa aqua immisceatur, quia rationem tunc habet potus; secus si sumatur ad instar densæ pultis, puta, si misceatur aquæ cum majori vel æquali quantitate, quia in eo casu haberet rationem esus et non potus. Alii vero plures et communius, ut *Sanchez, Sylvius, Layman, Concina, Ferraris, S. Ligorius*, contendunt *chocolate* per se jejunium frangere, quia ex se est alimentum et non potus. Illius tamen usum permittunt in modica quantitate, ad consolidandum stomachum, maxime ex consuetudine in multis locis recepta, v. g., in Italia, in Hispania, in Portugalia, etc.; consuetudo enim antiqua et generalis vim habet legem introducendi, abrogandi aut interpretandi. Hæc autem consuetudo in Gallia non viget.

5° Omnia ecligmata, quæ *S. Thomas*, 2 2, q. 147, art. 6, ad 3, vocat electuaria (*les diverses espèces de sirops*), si per modum medicinæ sumantur, ex communissima opinione jejunium non frangunt. « Dicendum quod » electuaria, inquit *S. Th.*, etiamsi aliquo modo nutriant, » non tamen principaliter assumuntur ad nutrimentum, » sed ad digestionem ciborum: unde non solvunt jejunium, sicut nec aliarum medicinarum assumptio, nisi » forte aliquis in fraudem electuaria in magna quantitate » assumat per modum cibi. »

6° Quoad horam sumendi refectionem, certum est per multa sæcula non licuisse quadragesimale jejunium ante

vesperam, id est solis occasum, solvere et alia jejunia ante horam nonam, scilicet tertiam post meridiem. In duodecimo sæculo jam licebat jejunium quadragesimale hora nona solvere, ut notat *S. Th.*, 2 2, q. 147, art. 7, ad 2 et 3. Nunc vero juxta omnes, refectio licite sumitur circa meridiem, et nihilominus nomen cœnæ retinet, in memoriam antiquitatis; unde in Quadragesima vespere dicuntur ante prandium, et in refectorio preces pro cœna statutæ recitari solent.

Diximus *circa meridiem*; quia hæc hora sumitur moraliter, et communitates quæ prandere consueverunt hora undecima cum dimidia, regulam suam mutare non tenentur ob jejunium etiam Quadragesimæ. Qui vero prandium, sine causa legitime excusante, notabiliter anticiparent, graviter peccare possent; sed hoc ex judicio viri prudentis æstimandum est. Anticipare dimidia hora peccatum esset leve; duabus horis, peccatum esset mortale, juxta *Sylvium, Lessium* aliosque communiter, inter quos plures arbitrantur anticipationem unius horæ ad constituendum peccatum mortale sufficientem esse.

7° Tempus quo prandium tuto protrahi potest non determinatur neque lege neque consuetudine: quidam concedunt usque ad quatuor horas, saltem pro Germanis, juxta morem eorum; alii vero vix permittunt duas horas, quod tamen communius admittitur.

8° Hæc refectio debet esse continua, absque morali interruptione, alioquin non esset unica, sed plures essent refectiones. Qui autem e mensa, ob superveniens negotium, surgit animo revertendi, quamvis spatio dimidiæ horæ vel horæ integræ absit (quidam dicunt duarum horarum), jejunium non frangit prandium suum continuando. Si assurgendo non habuisset animum revertendi, iterum comedendo novam assumeret refectionem, et contra legem jejunii plus minusve peccaret, secundum materiæ quantitatem. Concedunt tamen auctores, v. g., *Concina*, eum qui, falso credens prandium esse finitum, mappu-